

VI Lenin

Om den stridbara materialismens betydelse

Allt som behöver sägas om de allmänna uppgifterna för tidskriften Pod Znamenem Marksizma har redan sagts, och sagts på ett utmärkt sätt, av kamrat Trotskij i nr 1 – 2 av denna tidskrift. Jag vill dröja vid några frågor som närmare definierar innehållet i och programmet för det arbete som tidskriftsredaktionen deklarerar i introduktionsuttalandet i detta nummer.

I uttalandet sägs att inte alla som samlats kring Pod Znamenem Marksizma är kommunister men att de alla är konsekventa materialister. Enligt min mening är detta förbund mellan kommunister och ickekommunister utan tvekan nödvändigt och anger alldeles riktigt tidskriftens uppgift. Ett av de största och farligaste fel som kommunister – liksom överhuvudtaget revolutionärer som framgångsrikt satt igång en stor revolution – kan göra sig skyldiga till är föreställningen att en revolution kan genomföras av enbart revolutionärer. Tvärtom, för att kunna göra framsteg i varje allvarligt revolutionärt arbete måste man inse och omsätta i handling, att revolutionärerna kan spela sin roll endast som avantgarde för en klass som verkligen är livskraftig och avancerad. Avantgardet fyller sin uppgift som avantgarde endast om det inte lösrycker sig från den massa det leder, utan verkligen för hela massan framåt. Utan ett förbund med ickekommunister inom de mest olika verksamhetsområden kan det inte vara tal om ett framgångsrikt kommunistiskt uppbyggnadsarbete.

Detta gäller även det arbete med att försvara materialismen och marxismen som tidskriften Pod Znamenem Marksizma åtagit sig. Huvudriktningarna i det progressiva samhällstänkandet i Ryssland har till all lycka en solid materialistisk tradition att falla tillbaka på. Bortsett från G V Plechanov behöver man bara nämna Tjernysjevskij, som de nuvarande narodnikerna (folksocialisterna, socialistrevolutionärerna m fl) ofta svikit i sin jakt efter reaktionära filosofiska läror på modet, lockade av det bedrägliga skimret kring den europeiska vetenskapens ”sista ord” och ur stånd att bakom denna bedrägliga glans urskilja det ena eller andra sättet att tjäna bourgeoisin, borgerliga fördomar och borgerliga reaktionära strävanden.

Här i Ryssland finns i varje fall och kommer utan tvivel ännu rätt länge att finnas materialister ur det ickekommunistiska lägret, och det är ovillkorligen vår plikt att dra med alla anhängare av den konsekventa och stridbara materialismen i en gemensam kamp mot den filosofiska reaktionen och de s k bildade kretsarnas filosofiska fördomar. Dietzgen den äldre – ej att förväxla med hans son, den lika anspråksfulle som misslyckade skribenten – uttryckte riktigt, träffsäkert och klart marxismens grundläggande syn på de filosofiska riktningar som dominerar i de borgerliga länderna och är föremål för deras forskares och skribenters uppmärksamhet. Han sade, att filosofiprofessorerna i det moderna samhället i de flesta fall faktiskt inte är något annat än ”svartrockarnas diplomerade lakejer”.

Våra ryska intellektuella, vilka liksom förresten även deras kolleger i alla andra länder älskar att betrakta sig själva som framstegsmän, tycker inte alls om att frågan förs över på det plan som Dietzgen gör med sin värdering. De tycker inte om det, eftersom sanningen är besk. Man behöver bara reflektera litet över vår tids bildade människors beroende av den härskande bourgeoisin i statligt och allmänekonomiskt avseende, i det dagliga livet m m för att inse hur absolut riktig Dietzgens bitande karakteristik är. Man behöver bara tänka på det övervägande flertalet filosofiska modeströmningar – vilka titt och tätt spirar upp i de europeiska länderna, från exempelvis dem som var förknippade med upptäckten av radium till dem som nu försöker haka sig fast vid Einstein – för att få en föreställning om banden mellan bourgeoisins

klassintressen och klasståndpunkt, dess stöd åt alla möjliga religionsformer och det ideologiska innehållet i de filosofiska modeströmningarna.

Av det sagda framgår, att en tidskrift som vill vara den stridbara materialismens språkrör för det första måste vara ett militant organ som oavslått avslöjar och anklagar alla ”svart-rockarnas diplomerade lakejer” i våra dagar, oavsett om de figurerar som representanter för den officiella vetenskapen eller som frilansar, vilka kallar sig ”vänsterdemokratiska eller idésocialistiska” skribenter.

En sådan tidskrift måste för det andra vara ett organ för den stridbara ateismen. Vi har ämbetsverk eller åtminstone statliga institutioner som har hand om detta arbete. Men de sköter det ytterst trögt och otillfredsställande, synbarligen under trycket av vår sant ryska (om än sovjetiska) byråkratis allmänna betingelser. Det är därför av största vikt att en tidskrift som ämnar bli den stridbara materialismens organ outtröttligt bedriver ateistisk propaganda och kamp, som kompletterar motsvarande statliga institutioners arbete, rättar till det och livar upp det. Man måste uppmärksamt följa med all hithörande litteratur på alla språk samt översätta eller åtminstone referera allt som har något värde på detta område.

Engels rådde för länge sedan proletariats samtida ledare att för bred spridning bland folket översätta den ateistiska kamplitteraturen från 1700-talets slut. Till vår skam måste vi erkänna att det är något som vi ännu inte gjort (vilket är ett av de talrika bevisen för att det är mycket lättare att ta makten under en revolutionär epok än att använda den på rätt sätt). Ibland försvarar man denna vår tröghet, överksamhet och oförmåga med olika slags ”upphöjda” skäl, t ex att den gamla ateistiska litteraturen från 1700-talet skulle vara föråldrad, ovetenskaplig, naiv osv. Det finns inget värre än dylika förment lärda sofismer, vilka antingen döljer pedanteri eller fullständig oförmåga att förstå marxismen. Givetvis finns det mycket som är både ovetenskapligt och naivt i de ateistiska böcker som skrevs av 1700-talets revolutionärer. Men ingen hindrar utgivarna av dessa verk att förkorta dem och förse dem med korta efterord, där de påvisar framstegen inom den vetenskapliga religionskritiken sedan 1700-talets slut och hänvisar till motsvarande nya skrifter osv. Att tro att miljonmassorna – särskilt bönderna och hantverkarna – vilka av hela det nutida samhället är dömda till okunnighet och fördomar kan ta sig ut ur detta andliga mörker endast längs den rent marxistiska upplysningens räta linje, det är ett av de största och värsta fel en marxist kan begå. Massorna måste i den ateistiska propagandan få de mest olika kunskaper man måste bekanta dem med fakta från de mest skilda områden av livet, närma sig dem på alla möjliga sätt för att fånga deras intresse, väcka dem ur deras religiösa dvala, ruska om dem från olika håll, på olika sätt osv.

De gamla ateisternas ivriga, vitala och talangfulla publicistik från 1700-talet, i vilken de fyndigt och öppet angrep den härskande klerikalismen, kommer mycket ofta att visa sig vara tusen gånger mer lämpad att väcka människorna ur deras religiösa dvala än de tråkiga, torra och nästan helt utan skickligt valda illustrerande fakta sammanställda parafraaser på marxism, som överväger i vår litteratur och som (rent ut sagt) ofta vanställer marxismen. Alla något så när betydande verk av Marx och Engels har vi översatt. Det finns absolut ingen anledning att frukta, att den gamla ateismen och den gamla materialismen hos oss inte kompletteras med de rättelser som gjorts av Marx och Engels. Det viktigaste – och just det glömmes oftast våra förment marxistiska kommunister som i själva verket förvränger marxismen – är att kunna väcka de ännu helt outvecklade massornas intresse för en medveten inställning till de religiösa frågorna och en medveten religionskritik.

Kasta å andra sidan en blick på representanterna för den nutida vetenskapliga religionskritiken. Dessa den bildade bourgeoisins företrädare ”kompletterar” nästan alltid sin egen

vederläggning av religiösa fördomar med resonemang som direkt avslöjar dem som bourgeoisens ideologiska slavar, som ”svartrockarnas diplomerade lakejer”.

Två exempel. Professor R J Wipper gav 1918 ut en liten bok: Kristendomens ursprung (förlaget Faros, Moskva). Vid redogörelsen för den moderna vetenskapens viktigaste resultat underlåter han inte endast att angripa de fördomar och det bedrägeri som utgör kyrkans vapen såsom politisk organisation, han inte endast kringgår dessa frågor, utan gör rent löjligt och reaktionärt anspråk på att stå över de båda ”ytterligheterna”, den idealistiska lika väl som den materialistiska. Det är servilitet gentemot den härskande bourgeoisin, vilken ur de profiler den pressar ur de arbetande människorna räknat över hela världen anslår hundratals miljoner rubel som stöd åt religionen.

Den kände tyske vetenskapsmannen Arthur Drews, som i sin bok Die Christusmythe vederlägger de religiösa fördomarna och sagorna och leder i bevis att det aldrig funnits någon Kristus, uttalar sig i slutet av boken för en religion, men en reoverad, renad och raffinerad religion som kan motstå den ”för varje dag allt mäktigare naturalistiska flodvågen” (s 238 i den fjärde tyska upplagan, 1910). Här har vi att göra med en öppen och medveten reaktionär, som ohöjligt hjälper utsugarna att byta ut de gamla och multna religiösa fördomarna mot nya, ännu mer fränstötande och nedriga fördomar.

Detta betyder inte att man skall avstå från att översätta Drews. Det betyder att kommunisterna och alla konsekventa materialister, samtidigt som de i viss mån går i förbund med den framstegsvänliga delen av bourgeoisin, oavslutligt bör avslöja den när den förfaller till reaktionärt tänkande. Det betyder att det vore ett förräderi mot marxismen och materialismen att undvika ett förbund med borgerliga representanter från 1700-talet, dvs den tid då bourgeoisin var revolutionär, eftersom ett ”förbund” med sådana som Drews i en eller annan form, i en eller annan grad är oundvikligt för oss i kampen mot de härskande religiösa mörkmännen.

Tidskriften Pod Znamenem Marksizma, som vill vara språkrör för den stridbara materialismen, måste avdela stort utrymme åt den ateistiska propagandan, översikter över motsvarande litteratur och korrigerar av de stora bristerna i vårt statliga arbete på detta område. Av särskild vikt är att utnyttja de böcker och broschyrer som innehåller många konkreta fakta och jämförelser som påvisar sambandet mellan å ena sidan den nutida bourgeoisens klassintressen och klassorganisationer och å den andra de religiösa institutionerna och den religiösa propagandan.

Utomordentligt viktigt är allt material om Förenta staterna, där det officiella, formella statliga sambandet mellan religion och kapital inte framträder så starkt. I stället framstår det desto klarare för oss att den s k moderna demokratin (inför vilken mensjevnikerna, socialist-revolutionärerna och delvis anarkisterna m fl så oförnuftigt knäfaller) inget annat är än frihet att predika det som är fördelaktigt för bourgeoisin, dvs de mest reaktionära idéer, religion, upplysningsfientlighet, försvar av utsugarna m m.

Vi skulle vilja hoppas att tidskriften, som vill vara den stridbara materialismens språkrör, skall bjuda vår läsande publik översikter över den ateistiska litteraturen med anvisningar om för vilken läsekrets och i vilket avseende den ena eller andra boken skulle kunna passa samt med upplysning om vad som publicerats hos oss (som publicerat bör räknas endast drägliga översättningar, vilka inte är alltför talrika) och vad som mer skall utges.

Förutom ett förbund med konsekventa materialister, vilka inte hör till kommunistiska partiet, är det minst lika viktigt för att inte säga viktigare för det arbete som den stridbara

materialismen bör utföra att sluta förbund med de representanter för den moderna naturvetenskapen som lutar åt materialismen och inte är rädda att försvara och propagera den mot de moderna filosofiska svängningarna i riktning mot idealism och skepticism som dominerar i de sk bildade kretsarna.

Den i Pod Znamenem Marksizma nr 1-2 publicerade artikeln av A Timirjazev om Einsteins relativitetsteori ger oss anledning att hoppas att tidskriften skall lyckas omsätta även detta, andra förbund i praktiken. Man måste fästa större uppmärksamhet vid det. Man bör hålla i minnet, att det just ur den genomgripande omvälvning som den moderna naturvetenskapen upplever allt som oftast spirar upp reaktionära filosofiska skolor och kvasiskolor, strömningar och kvasiströmningar. Att hålla ett öga på de frågor som den senaste revolutionen inom naturvetenskapen reser och att i en filosofisk tidskrift anlita naturforskare i detta arbete är därför en uppgift, utan vars lösande den stridbara materialismen på inga villkor kan vara vare sig stridbar eller ens materialistisk. Om Timirjazev i tidskriftens första nummer måste påpeka att ett helt uppbåd borgerliga intellektuella i alla länder redan hakat på den teori som lagts fram av Einstein, vilken själv enligt Timirjazev inte drar i härnad mot materialismens grunder, så gäller detta inte bara Einstein, utan också en hel rad om inte rentav de flesta stora banbrytare inom naturvetenskapen sedan 1800-talets slut.

En medveten syn på denna företeelse kräver att vi inser, att utan en solid filosofisk grund kan inga naturvetenskaper, ingen materialism hålla stånd i kampen mot de borgerliga idéernas anstormning och den borgerliga världsåskådningens restaurering. För att hålla ut i denna kamp och föra den till ett segerrikt slut måste naturforskaren vara en modern materialist, en medveten anhängare av den materialism som företräds av Marx, dvs vara en dialektisk materialist. För att detta mål skall nås måste medarbetarna i Pod Znamenem Marksizma organisera ett systematiskt studium av Hegels dialektik ur materialistisk synvinkel, dvs den dialektik som Marx praktiskt tillämpade i Kapitalet och i sina historiska och politiska arbeten, och det med sådan framgång att marxismen nu allt mer bekräftas för varje dag som nya klasser vaknar till liv och kamp i östern (Japan, Indien, Kina) – dvs de hundratals miljoner som utgör största delen av jordens befolkning och som genom sin historiska överksamhet och sin historiska letargi hittills betingat stagnationen och ruttenheten i många framskridna stater i Europa – för varje dag som nya folk och nya klasser vaknar till liv.

Självfallet är ett sådant studium, en sådan tolkning och en sådan propaganda av den hegelska dialektiken en mycket svår sak, och de första försöken i den riktningen kommer utan tvivel att vara behäftade med fel. Men endast den som ingenting gör begår inga fel. Utifrån Marx tillämpning av den materialistiskt uppfattade hegelska dialektiken kan vi och bör vi utveckla den allsidigt, i tidskriften trycka utdrag ur Hegels viktigaste verk, tolka dem materialistiskt, kommentera dem med exempel på den marxiska tillämpningen av dialektiken samt med exempel på dialektiken i de ekonomiska och politiska förhållandena som den nyaste historien, speciellt det imperialistiska kriget och revolutionen i vår tid, så rikligt förser oss med. Redaktörerna och medarbetarna i Pod Znamenem Marksizma bör enligt min mening vara ett slags ”sällskap av den hegelska dialektikens materialistiska vänner”. Vår tids naturforskare kommer att i den materialistiska tolkningen av Hegels dialektik (om de förstår att leta och vi lär oss hjälpa dem) finna en rad svar på de filosofiska frågor som revolutionen i naturvetenskapen ställer och som får de intellektuella beundrarna av det borgerliga modet att ”snubbla” över till reaktionen.

Utan att ställa sig denna uppgift och systematiskt fullgöra, den kan materialismen inte vara en kämpande materialism. För att tala med Saltykov-Sjtjedrin blir den inte så mycket kämpande som bekämpad. Dess förutan kommer de stora naturforskarna att lika ofta som hittills vara hjälplösa i sina filosofiska slutledningar och generaliseringar. Naturvetenskapen utvecklas

nämligen så snabbt och upplever nu en period av sådan djupgående revolutionär omvälvning på alla områden, att den på inga villkor kan klara sig utan filosofiska slutledningar.

Till sist vill jag anföra ett exempel som inte hör till filosofins område men i varje fall hänför sig till de samhällsliga frågornas komplex, vilket Pod Znamenem Marksizma också vill uppmärksamma.

Det är ett av exemplen på hur den moderna kvasivetenskapen i själva verket tjänar som förmedlare av de grövsta och nedrigaste reaktionära åsikter.

För inte länge sedan erhöll jag första numret för 1922 av tidskriften Ekonomist, som ges ut av Ryska tekniska sällskapets 11:e avdelning. Den unga kommunist som skickade mig numret (och som troligen inte haft tid att ta del av innehållet) var oförsiktig nog att med största sympati yttra sig om tidskriften. I själva verket är den – jag vet inte hur pass medvetet – ett språkrör för vår tids bakåtsträvare, vilka naturligtvis skrudar sig i vetenskapens, demokratins m m toga.

En viss hr P A Sorokin publicerar i tidskriften en vidlyftig ”sociologisk” studie under rubriken Om krigets inflytande. Den lärda artikeln är späckad med lärda hänvisningar till ”sociologiska” arbeten av författaren och hans talrika lärare och kolleger utomlands. Nedan följer ett exempel på hans lärdom.

På s 83 läser jag:

”På 10 000 äktenskap i Petrograd kommer för närvarande 92,2 skilsmässor – en fantastisk siffra— varvid av 100 upplösta äktenskap 51,1 hade en varaktighet av mindre än ett år, 11 mindre än en månad, 22 mindre än två månader, 41 mindre än tre till sex månader och endast 26 över sex månader. Dessa siffror vittnar om att våra dagars legala äktenskap är en form som i verkligheten tjänar som täckmantel för utomäktenskapliga sexuella förbindelser och gör det möjligt för lösaktiga personer att 'lagenligt' tillfredsställa sina begär.” (Ekonomist, nr 1, s 83)

Denne herre liksom också det ryska tekniska sällskap som ger ut tidskriften och i den publicerar dylika resonemang räknar sig utan tvivel till demokratins anhängare och kommer att känna sig högst förnärmade om man kallar dem för vad de i själva verket är, nämligen bakåtsträvare, reaktionärer, ”svartrockarnas diplomerade lakejer”.

Även den ytligaste bekantskap med lagstiftningen om äktenskap, skilsmässa och utomäktenskapliga barn i de borgerliga länderna liksom med det faktiska sakläget på detta område visar var och en som intresserar sig för frågan att den moderna borgerliga demokratin, även i alla de mest demokratiska borgerliga republikerna, i nämnda avseende intar just en reaktionär attityd till kvinnan och till de utomäktenskapliga barnen.

Detta hindrar naturligtvis inte mensjevikerna, socialistrevolutionärerna och en del anarkister samt alla motsvarande partier i väster att fortsätta att väsnas om demokratin och hur den kränks av bolsjevikerna. I själva verket är just den bolsjevikiska revolutionen den enda konsekvent demokratiska revolutionen när det gäller sådana frågor som äktenskap, skilsmässa och utomäktenskapliga barns ställning. Och detta är frågor som på det mest direkta sätt berör största delen av befolkningen i varje land. Trots det stora antal borgerliga revolutioner, som föregick den bolsjevikiska revolutionen och som kallade sig demokratiska, var den den första som beslutsamt gick till kamp på det nämnda området, såväl mot reaktionen och feodalismen som mot de styrande och besuttna klassernas sedvanliga fariseism.

Om 92 skilsmässor på 10 000 äktenskap förefaller herr Sorokin att vara en fantastisk siffra, så återstår det endast att anta att författaren antingen har levat och uppfostrats i ett kloster så avskilt från livet att knappast någon kommer att tro på dess existens, eller att han förvränger

sanningen för att vara reaktionen och bourgeoisin till lags. Envar som något så när känner till samhällsförhållandena i de borgerliga länderna vet att det faktiska antalet faktiska skilsmässor (givetvis inte sanktionerade av kyrkan och lagen) överallt är ojämförligt mycket större. I det avseendet skiljer sig Ryssland från andra länder endast genom att dess lagar inte sanktionerar hyckleriet och kvinnans och hennes barns rättslösa ställning, utan öppet och i statsmaktens namn förklarar ett systematiskt krig mot all slags hyckleri och rättslöshet.

En marxistisk tidskrift måste föra krig även mot sådana moderna "bildade" bakåtsträvare. En stor del av dem får hos oss troligen t o m lön av staten och är anställd av staten för att upplysa ungdomen, fastän de lika litet passar för detta uppdrag som uppenbara sexualförbrytare för rollen som inspektörer i småskolan.

Arbetarklassen i Ryssland har kunnat erövra makten, men den har ännu inte lärt sig att bruka den. Annars skulle den för länge sedan hövligt ha förpassat dylika lärare och medlemmar av lärda sällskap till den borgerliga "demokratins" länder. Det är rätta platsen för dessa bakåtsträvare.

Men den kommer att lära sig, bara viljan finns.

Den 12 mars 1922

Pod Znamenem Marksizma, nr 3, mars 1922

V 1 Lenin, *Samlade skrifter*, 5:e ry uppl, b 45, s 23-33